

A magyar zsidóság

Az államfordulat idején — legalább is a zsidóság beidegzett szubjektív érzése szerint — ez a megjelölés: »magyar zsidó« a mai Szlovákia területén élő zsidókra ugyanolyan kevéssé volt helyénvaló, mint az akkori Magyarország területén élt zsidóságra általában. Az imperium-változás itt ugyanúgy, mint az ország egyéb részeiben, már nyelvben, kultúrában, életmódban, szokásokban, mentalitásban asszimilált zsidóságot talált. Így hát inkább csak zsidóhitű magyarról lehetett beszélni. A zsidóság jelentős szerephez jutott az ország közgazdasági és kulturális életében, talán túlságosan is jelentős szerephez, mindenesetre jelentősebbhez, mint amelyet saját érdeke megkívánt volna. Meg volt minden oka rá, hogy egyenlő és teljesértékű magyarnak érezhesse magát és ebben az érzésben csak egészen kevéssé zavarhatta az a körülmény, hogy a közhatalom gyakorlásának egyetlen ágazatában, a megyei közigazgatásban, — nem ugyan törvényes intézkedés folytán — de mintegy hallgatóságos megállapodás alapján ténylegesen nem részesedhetett. A magyarság történelmi osztályának tagjai bizonyos enyhe distanciát tartottak a vele való társadalmi érintkezésben, némileg leereszkedő, vállveregető fölényrel kezelték, de ebben a fölényben legalább annyi volt a jóakaratból, mint a lenézésből. Ezen igazán könnyen túltehetette magát az a zsidóság, amelynek még élénk emlékezetében élhetett egy-két nemzedékkel korábbi elődei teljes jogfosztottsága és jóformán társadalmon kívüli állapota.

Az államfordulat beálltával ez a magyarrá vált zsidóság Szlovákiában súlyos lelki és érzelmi válságba jutott. A zsidóság már kétezer esztendeje nem él önálló nemzeti életet, világszerte más nemzetek közé van beékelődve, s ez a helyzete az életösztön természet-szerű parancsával utalja arra, hogy mindenhol és mindenkor a vendéglátó néphez és államhoz igazodjék, éspedig nemcsak a kötelező állampolgári lojalitás korlátai között, hanem testestül-lelkestül. — Viaskodásra kerekedett a szlovákiai zsidóság lelkében egyoldalról a magyarság iránt a hol szívesebb, hol kevésbé szíves, de mindenkor elviselhető és emberi: vendéglátásért érzett hála, a magyar kultúra és magyar nyelv beidegzett szeretete, az iskola által belénevelt és immár vérévé-húsává lett nemzeti érzés, — más oldalról viszont az adott tények teremtetten¹ szükség, hogy továbbra is élnie kell ezen a területen, ahol életföltételeit verejtékes küzdelemmel már úgy-ahogy megalapozta, s ha itt akar élni, alkalmazkodnia kell az új impérium feltételeihez és követeléseihez.

Nem állanak rendelkezésemre statisztikai adatok, amelyek amúgy is kétes értékűek és nem mindig megbízhatóak, de néző és látó szemmel tekintve körül, nyugodtan merem állítani, hogy Szlovákiában elenyészően csekély azoknak a régebben asszimilálódott magyar zsidóknak a száma, akik máról-holnapra szakítva a régi lelki, érzelmi és kulturális kapcsolatokkal, napraforgó módjára az

új napos oldal felé fordultak és megtagadtak minden közösséget korábbi nemzettestvéreikkel. Aligha több, mint azoknak a magyaroknak a száma, akik pusztán opportunizmusból, minden érzelmi alap nélkül, csupán nevüknek esetleg szláv hangzására, vagy régi igazi szlovák családokkal való rokonsági kapcsolataira támaszkodva hirtelen rájöttek, hogy ők csehszlovákok s ezen a jogon megszállották az akkor még számbelileg hiányos szlovák értelmiség részére jutható pozíciókat. — A szlovákiai magyar zsidóságnak az a nemzedéke, amelyet az államfordulat már meglett életkorban és kifejlett életszemléletben talált, bár lojálisán beilleszkedett az új állam kereteibe, mégis megtartotta ragaszkodását, szeretetét és áldozó érdeklődését magyar nyelve, kultúrája és nemzeti érzése iránt. — A zsidó nemzeti eszme is jelentős számú hívekre tett szert, de ezek túlnyomórészt a fiatalok közül kerültek ki. Aligha lehet csodálkozni ezen, hiszen az; államfordulat óta érthetően nem kaphatott az ifjúság magyar érzése akkora tápot, mint azelőtt, hiszen az állami iskolák, még a magyar tannyelvűek is, ha nem is eltéríteni törekedtek a magyar nemzeti érzéstől, de legalább elközömbösíteni iránta az ifjúságot, s tudjuk, hogy az iskola ily irányú hatását a szülői ház és társadalmi környezet légköre nem tudja eléggé ellensúlyozni, főképp nem a zsidó ifjúságnál, amely nap-nap mellett azt hallja, olvassa, hogy az anyanemzetbeli magyarság jóformán kitagadta az ő fajtáját a nemzettestből. De a zsidóságnak az a korosztálya, amely már felnőtt sorban élt a magyar nemzeti uralom alatt a jogok teljességében és viszonylagos jólétben, amely tehát személyes hálát érezhetett a magyarság iránt, túlnyomó többségében csorbítatlanul megőrizte régi nemzeti érzését s nem bolygatta meg ez érzésében sem saját népének újjáélesztett történelmi nemzeti gondolata, sem az a helyzeti előny, hogy a csehszlovák államhatalom látszólag szívesen vette zsidó polgárainak a zsidó nemzeti gondolat irányába való orientálódását és sietett a zsidóságot külön nemzeti kisebbségnek elismerni. Pedig, ha ebben a kérdésben anyagias gondolkodás irányította volna a zsidóságot, aligha kellett volna kétséget táplálnia aziránt, hogy »jobban fizetődik ki«, hamar mindenáron kisebbségnek kell lennie, ahhoz a kisebbséghez tartozónak vallania magát, amelyet a hatalom is jó szemmel néz és szélesebb kisebbségi jogokban részesít.

Amiről ideáig beszéltem, az a szlovákiai zsidóság belső lelki helyzete önmaga magyarságával szemben. Szólani kell most ennek a magyar zsidóságnak a helyzetéről a csehszlovák köztársasághoz való viszonylatában. De erről a helyzetről alig lehet valamit is mondani, mert ilyen helyzet lényegileg nincs is. A csehszlovák államban mind a mai napig semmi olyan törvényi vagy intézményes rendelkezés nem látott napvilágot, amely a zsidót bármiféle vonatkozásban a többi állampolgároktól eltérő elbánásban részesítené, valamitől eltiltaná, valamiből kizárná, vagy akárcsak korlátozná is pusztán azon okból, mert zsidó. A szabad kereseti ágakban ugyan nem elegendő a prosperáláshoz a foglalkozás üzhetésének szabadsága.

Az ipar és kereskedelem fogyasztói, az értelmiségi foglalkozások megbízói legjelentékenyebb részben a hivatalnoki és katonai osztályból kerülnek ki s csak természetes, hogy ezek szívesebben keresik fel és támogatják a többségi nemzetből származókat. Tervszerű és szervezett bojkottról azonban szó sem lehet itt a zsidósággal szemben. A közhivatali állásokban való részesítésükről statisztikai adatok ugyan nem állanak rendelkezésemre, de nemrégiben bizonyos oldalról éles támadásnak volt kitéve az igazságügyi miniszter, mert tárcája körében állítólag számarányukat erősen túlhaladó mértékben nevezett ki zsidókat.

A harmadik kérdés: a zsidóság viszonya a csehszlovákiai magyarsághoz. — Szlovákiai zsidó részéről magyarnak lenni áldozat. Sokkalta nagyobb áldozat, mint fajmagyarnak kitartani a maga magyarsága mellett. A zsidó azzal, hogy magyarnak vallja magát, vállalja és viseli egész életére kihatóan a magyar (kisebbségi sors minden baját és küzdelmét, s mégcsak arra sein számíthat, hogy részesüljön azokban az esetleges kedvezmény ékben, amik egyszer-másszor a magyar kisebbség osztályrészéül juthatnak. Mert ilyenek is lehetnek. S ez rendjén is van így, mert nem is kívánatos, hogy a magyarság igényeit zsidók képében elégítsék ki. A zsidóságnak az a része, amely hű maradt nemzeti érzéséhez, készségesen hozza meg a kisebbségi jelleggel együtt járó áldozatot. Nem befolyásolja ebben a készségében sem a mai Magyarországon érezhető zsidóellenesség, sem a csehszlovákiai magyarság belpolitikai álláspontja. Nem idézett fel érzelmi revíziót a magyar nemzeti politikai párthoz tartozó zsidókban az a körülmény sem, hogy ez a párt nemrégiben egyesült a köztársaságban létező másik magyar párttal: a keresztény szocialista párttal. Legalább is erre mutat az a tény, hogy az egyesülés óta lezajlott községi választásokon az egyesült magyar párt nem kapott kevesebb szavazatot, mint az előző választáson, noha az egyesült párt vezetésében a keresztény-szocialista párt irányzata és szelleme jutott domináló szerephez, amely pedig tudvalevőleg nem túlzottan zsidóbarát.

Egyelőre, amíg a föld népének az intelligencia felé feltörő rétege számbelileg eléggé megnövekedik, a magyar zsidóság Szlovákiában a magyar kultúra számára jelentős tényezőt jelent, miután a történelmi magyarságnak éppen kultúrahordozó tömegei, a tisztviselők és a városi értelmiség tagjai, a letelt húsz év alatt olyan nagy számban költöztek át Magyarországra, hogy ezt a vérvesztést a magyar kultúra érzékenyen megsínylette. A magyar irodalom, képzőművészet és színészet nem nélkülözheti ma Szlovákiában a zsidóságot, mint kultúrahordozót, fogyasztót és terjesztőt, nem nélkülözheti, mint anyagi erőforrást, s talán a zsidóság köréből kikerülő aktív munkásai is jelentenek számára szellemi erőforrást.